

er mensen van allerlei leeftijd, beroep of godsdienst die hun handtekening zetten, direct al contributie betaalden 'en vaak', aldus later de Quay, 'min of meer ontroerd en handendrukkend met ons en anderen spraken omdat het nu eindelijk zo ver was . . . Men sprak duidelijk zijn erkentelijkheid uit dat onder deze zware omstandigheden het initiatief was genomen. Er was als het ware weer een houvast . . . er was een Nederlandse organisatie waarin men elkaar kon vinden.'¹

Binnen een week had de Nederlandse Unie meer dan honderdduizend leden en enkele maanden later waren het er achthonderdduizend geworden. Kennelijk voldeed de oprichting aan een in brede kring gevoelde behoefte.

Eendracht of eenheid?

De gebeurtenissen die tot het ontstaan van de Nederlandse Unie geleid hebben, moet men in verband brengen met een tegenstelling welke zich in die onzekere zomer van '40 in tal van Nederlandse milieus voordeed: moest men naar een nieuwe *eendracht* streven dan wel naar een nieuwe *eenheid*?

Aan beide concepties lag de overtuiging ten grondslag dat de situatie waarin Nederland door de bezetting was komen te verkeren, een breken vergde met tal van tot dusver geëerbiedigde tradities, ja eigenlijk een zich afzetten op de organisatorische gescheidenheid van het Nederlandse volk die in veel gevallen op godsdienstige beginselen gegrondvest was – een gescheidenheid die, zoals wij in *Voorspel* betoogden, in de negentiende en in het begin van de twintigste eeuw vaste vormen aangenomen had. Waarom moesten er (de vraag was al vóór mei '40 gesteld) naast Rooms-Katholieke instellingen en verenigingen van velerlei aard Protestants-Christelijke en eventueel ook 'neutrale' zijn? Die strikte gescheidenheid welke de gehele politieke en maatschappelijke opbouw van het Nederlandse gemenebest doortrok, werd al vóór de Duitse inval door velen (maar als regel niet door de betrokkenen!) als een absurditeit beschouwd en wie er zo over dacht, werd door die inval alsmede door de bezetting in zijn overtuiging versterkt. De militairen die in de meidagen van '40 het leven verloren hadden, waren immers niet op grond van hun geloof gesneuveld, evenmin als aanhangers van de een of andere politieke partij, maar als Nederlanders! En als Nederlander was men

¹ J. E. de Quay: 'Algemeen overzicht van de geschiedenis der Nederlandse Unie' (1945), p. 3 (CNU, II b).